

MIORIȚA - „LEGE STRĂMOȘEASCĂ”

câteva considerente, sinteză a lucrării cu același titlu, aflată în curs de apariție

Constantin MACARIE

Profesor, c. Soveja-Vrancea

„Uităm cine ne sunt strămoșii.

Uităm de Mircea și Ștefan!

Uităm cine ne ne sunt străbunii.

Uităm de lance și dușman!

Uităm de adevărul sfânt!

Uităm ce-nseamnă conștiință!

Uităm de-al poeziei cânt!

Uităm colindele și plaiul!

Uităm părinții prea cărunți!

Uităm să zămislim copii!

Și pe sărman, și pe flămând,

Și pe cei morți, și pe cei vii!

Îi tot uităm pân la mormânt!

Uităm ce este Miorița! ...

Dacă uităm și tot uităm,

Cine suntem, cine suntem...?”

„Nu m-am putut târi, simțind chemarea înălțimilor”, iar înălțimile sunt privilegiul vulturilor. Numai ei pot admira frumusețea piscurilor deasupra cărora s-au ridicat prin propriile lor aripi.

De la fericitul moment al aflării „Mioriței” la SOVEJA, la 1846, de către Alecu Russo, se împlinesc în anul 2021, 175 de ani. Sunt ani de neliniști ale mult prea multor critici literari în ale „Mioriței”. Și, în același timp, ai și mai multor opinii în favoarea Mioriței drept capodoperă, cât și contra ei, văzută ca o creație nocivă spiritului românesc.

Discipoli în ale „Mioriței” - au fost, au trecut, au lăsat urme adânci în critica literară- sunt încă destui și, din păcate, unii rău intenționați, privind valoarea Mioriței între marile valori supreme ale neamului românesc, și, fără îndoială vor mai fi. Fiindcă „fiecare vede în Miorița ceea ce caută”. Mulți atribuie ciobanului

propriile lor idei și concepții despre viață și moarte. Și de aici atâtea interpretări ades periculoase pentru neamul românesc.

Ca profesor de limbă și literatură română, ce am muncit o viață în chiar spațiul descoperirii acestei balade, am încercat să traversez, măcar și informativ doar, prin multe ce s-au scris despre MIORIȚA, fără a avea pretenția de a fi citi tot, ba chiar destul de puțin, cred.

Câteva concluzii de bază ce au rezultat în urma acestor lecturi și pe care fie mi le-am însușit, fie le-am privit cu rezervă, fie le-am respins, ca un novice în ale criticii literare: Iată-le!

Dincolo de multele lecturări, am marele avantaj că trăiesc, muncesc între acești „OAMENI DE LA MUNTE” ai Sovejei și că sunt căsătorit cu o fiică a locului, o excelentă cunoscătoare, prin tradiție, a oamenilor în devenirea lor, a istoriei lor, a datinilor și obiceiurilor valoroase de muncă și viață a acestora. Și spun prin tradiție, deoarece ea, învățătoarea Florica (Popa) N. Macarie este nepoată a lui Simion Mehedinți, descendentă dintr-o familie de renumiți creatori populari, între care și mama savantului, soră cu bunica soției, în prelucrarea lemnului, în țesutul costumului popular, al zăvezilor și în alte multe îndeletniciri de finețe și rafinament ale omului de la munte.

Aici, împreună, am simțit - în tot și în toate ale acestor oameni - vibrațiile filonului artistic al creațiilor lor, al trăirii lor de milenii între naștere și moarte, având ca numitor comun căutarea frumosului. Căci în tot și în toate acești oameni ai muntelui au pus idealul lor de frumos, căutându-l, descoperindu-l, creându-l și recreându-l sub semnul trăirii demne și productive. Și lor li se potrivesc și le asociez versurile lui Arghezi: „*Din bube mucigaiuri și noroi/ iscat-am frumuseți și prețuri noi*”.

De la naștere și până la moarte, în întreg procesul complex, tulburător al vieții acestor oameni, având ca factor comun munca pusă sub semnul creației, ca izvor de bunăstare, de fericire și bucurie care le-au fost ideal de viață, am descoperit datini, obiceiuri, tradiții care toate la un loc le găsesc a fi „*legi strămoșești*”, nescrise în vreun răboj, ci doar păstrate, transmise din generație în generație ca semn al respectului pentru vatră, pentru străbuni, pentru lege și credință.

Și, cum MIORIȚA aici între ei și de la ei a fost aflată, și nu găsită, însemnată în vreun petec de hârtie uitat și îngălbenit de vreme, în vreun răboj al istoriei, precum cea a lui Ion Șincai, la Tg.- Mureș sau a preotului Incze de la Cleja, ci AUZITĂ din gura unui „*mândru voinic din acel soi de oameni ce se numesc*

mocani, adică oameni de la munte și carii fac oarecare deosebire între neamul lor și al semenilor de la câmp. Graiul lor, ce nu e moldovinesc, nu-i nici muntenesc, ci e apăsător și se aduce cu al ardelenilor, El cântă tot felul de cântice, și moldovinești, și mocănești și ardeleniști și în sfârșit știe a o întoarce și pe struna acelei poeme așa de simplă și nevinovată, așa de dulce și plină de dor și duioșie, ce se cheamă doina!” (Al. Russo – Soveja – Jurnalul unui exilat politic).

Iar între acele „*poeme simple și nevinovate, așa de dulce și plină de dor și duioșie*”, cu certitudinea documentului însușit de critica literară, de Alecu Russo aflat și de Alecsandri dat lumii, a fost și *MIORIȚA*.

Și atunci mi-am pus aici - în cuibul capodoperei, cum îmi place să spun - întrebarea firească: „- *Nu cumva sovejenii de odinioară, ca entitate deosebită de a Vrancei, cu o tulburătoare istorie ce duce până hăt! departe în neolitic, în epoca pietrei șlefuite, sunt CREATORI ai MIORIȚEI?!*”

Răspuns cert nu putem da, ținând cont de istoriografia literară atât de variată, de complexă și încâlcită până la urmă, contradictorie ce s-a creat în jurul poemei. Și apoi nu vreau să îmi asum mai mult decât sunt – modest, simplu dascăl de țară, admirator și cunoscător al spiritului popular, al valorilor acestor oameni din acest colț de țară. Și nu e puțin, precum știu că nu-i în firescul meu să pot să fac judecăți de valoare deasupra celor consacrați din vârful piramidei criticii literare.

Oricum, cu certitudine, sovejenii sunt coautori ai capodoperei *Miorița*, și argumenta-voi.

Revenind la tema prezentei, *MIORIȚA – „LEGE STRĂMOȘEASCĂ”*, voi preciza că sintagma nu-mi aparține. Aparține colegului meu de facultate, prieten, coleg de breaslă, regretatul DUMITRU PRICOP (Mitică, așa cum îi spuneam), unul din marii poeți ai Vrancei, din legendarul Negriștești, la un pas de Soveja, „*Dumitru al peșterii*”, „*prinț vrâncean*”, cum singur s-a supranumit. A fost rostită la tabăra națională de limbă și literatură română, a olimpicilor finaliști pe țară, clasele a V^a – VIII^a, la Gălăciuc – Vrancea, unde, fiind director coordonator al acesteia, am organizat o întâlnire a acestor tineri ucenici condeieri ai scrisului românesc cu cei trei mari scriitori ai Vrancei aceluși moment: Florin Muscalu, Traian Olteanu și Dumitru Pricop, dispăruți prematur cu toții.

Și sintagma m-a fascinat, m-a urmărit toată viața. Am interpretat-o, i-am căutat explicația în desele întâlniri literare cu Mitică. Și am asociat-o cu realitatea etnofolclorică a Sovejei – cuib al *Mioriței*, cu trăirile acestor oameni – „*făcători*” de *Mioriță*.

În aceste fascinante neliniști ale mele, ale noastre, cu vreo patru ani în urmă a ajuns în mâna mea, prin grija deosebitului om de cultură al Vrancei Romeo Valentin Muscă și cartea suedezului de origine română Victor Ravini - *MIORIȚA - IZVORUL NEMURIRII*. Și a fost o binefacere pentru mine. Lucrarea mi-a dat curajul, mi-a dat îndemnul și cutezanța exprimării opiniei personale.

Viața acestor „*Oameni de la munte*” – cum Simion Mehedinți îi numește cu acel titlu generic al volumului său de povestiri - a fost și mai este diriguată de datini, de tradiții, de obiceiuri sfinte, nescrise, care pot fi considerate legi strămoșești.

Bătrânii de odinioară ai Sovejei, ba chiar urmași ai lor, cu care ades „*am tainit*”, spuneau și mai spun că ei sunt „*făcătorii*” *Mioriței*. Ei, ce sunt „*păstrători de tradiție ca brazii și fagi*”, căroră „*sub cerul înstelat al nopților din Chilug, Chiua, Dumicuș și Cremenet li se trezesc gândurile cele mai istețe*”, ei, care „*tichuiesc zicătorile, proverbele și cântecele și căroră le mijesc dorurile care cârmuiesc viața lor*” (Simion Mehedinți – *Premise și concluzii la Terra – Popas în Soveja*).

Și cu adevărat, în forma tradițională de locuire, Soveja este entitatea de la porțile Vrancei, rezultată în creuzetul istoriei din contopirea elementului autohton vechi de peste 15 mii de ani, cum spune ciocanul de piatră cioplită descoperit la Soveja de un elev al meu, cum spun documentele (vezi Victor Bobi, proet Răuțescu), cu cel argesean din plaiurile muscelene, cu vechi reguli riguroase, care încă se mai regăsesc în noua realitate. Soveja avea o structură precisă, geometrizată, avea un centru reprezentat de biserică, de primărie, de școală, în care preotul, învățătorul, primarul erau modele. Avea un cod de valori acceptate și respectate cu sfințenie de toată lumea.

Pe sovejeni munca i-a sculat „*cu noaptea în cap*”, iar oboseala i-a trimis la culcare. Ei și în procesul muncii au fost creatori, au căutat frumosul ca liniște și odihnă a trupului și a minții, prin satisfacțiile reușitelor. Și seara, până „*să vină moș Ene pe la gene*”, adesea sub cerul înstelat, sufletul și mintea nu-și găseau odihnă. Și de ce nu am accepta că un asemenea păstor al Sovejei, „*ce nu știa nici limbă, nici gramatică, nici versificațiune*”, făcându-și meseria străbună, căreia gândului diurn, rațional, îi ia locul meditația nocturnă, a dat la iveală acel testament, acea filosofie ce din străbuni venea și o purta fără să știe. Și acolo sub aripa stâniei, unde dormea noapte de noapte veghind la odihna oilor, ochiului lui i se dezvăluie cerul cu stele mii, făclii, luna, munții. Auzul îi este mângâiat de foșnetul pădurii, de susurul izvoarelor ce se zbat în vad în dulce ropot, de clinchetul tălângii

de la oi, de lătratul câinilor. Un univers magic al vieții sale de cioban în singurătatea muntelui.

Și același cioban, „mândru voinic”, „mândru ciobănel/ tras printr-un inel”, meditează la auzul că vreun confrate de-al lui ar fi pierit răpus de potrivnicia, invidia altor confrăți. Și firesc își pune întrebarea: „Dacă mi se întâmplă și mie? Oare ce voi face, în singurătatea muntelui departe de ai casei?!” Și în minte îi revin obiceiurile, datinile strămoșilor din care vine. Și, „insuflat numai de prveliștea naturii și de geniul ascuns care a prins sufletul brazilor cei vechi, apucă deodată flautul și lasă cugetarea să rostească în șoapte blânzi și armonioase...”. Și iată Miorița – *acea inspirațiune fără seamăn, acel suspin al brazilor și al izvoarelor de pe Carpați*” (Mihai Eminescu), „expresia cea mai scurtă a simțământului și a gândirii, ca limbă a simțământului”. Așa că am pornit de la aceeași spusă a lui Victor Ravinii: „întreaga dramă a ciobanului se petrece în lumea lui lăuntrică, o dramă extrem de complexă și actuală, o trăire psihică de o sublimă frumusețe poetică) (Miorița – Izvorul nemuririi). Iar ca bază la tot ce voi afirma voi folosi varianta clasică, ce a fost catalogată drept capodoperă, varianta Russo-Alecsandri, cât și cele câteva variante locale, sovejenești, descoperite de mine aici, în spațiul trăirii mele de dascăl de țară o viață.

Atunci când durerea fărămă iubirea în cuvinte, se naște poezia. Iar poezia spune lucruri nespuse, lucruri despre care nici nu știm că zac înlăuntrul nostru genetic, așa de bine-s ascunse. Așa s-a născut poezia în sufletul ciobanului. Un act reflex ce confirmă spusele lui Alecsandri, că „românul e a născut poet”.

Ciobanul moldovean este un cioban între ciobani. Dar, spune patriarhul de gândire și vârstă al Sovejei – Simion Mehedinți: „Păstori au fost și sunt pretutindeni pe fața pământului... Dar o Mioriță și o doină n-a dat nimeni, decât poporul român”.

Poeta Florența Albu, venind la Soveja la o întâlnire literară spunea: „E o cărare în pământ – LEGENDA. Și una în stele – MIORIȚA. Pe oricare din ele vei merge, ajungi la Soveja”.

Miorița este, cum spune George Călinescu, „o sinteză a tuturor motivelor folclorice întâlnite în o sumedenie de creații populare”. Miorița „demonstrează o foarte îndelungată și extinsă experiență de gândire și creație artistică a poporului român asupra problemelor vieții și morții” (Ion Hadârcă). „Miorița este a noastră, a românilor și n-am împrumutat-o de la nimeni, ci am avut-o noi dintotdeauna...nu este un vagabond adus de vânturi acum două-trei mii de ani... Poeți care pot crea balade ca Miorița n-o să găsești pe toate drumurile, în toate zilele. Frumoasa

epopee pastorală Miorița este creație a oierilor bârsani, pentru că oierul bârsan e cioban per excelențiam”, spunea George Coșbuc ce nu știa la acea vreme de descoperirea făcută de Russo, la Soveja ; nu știa de Soveja, precum mulți alții. De aceea cred ca pentru a judeca *Miorița*, bine este să pornim de la text, de la o lecturare atentă, fără prejudecăți a acestuia și, foarte important, de la cunoașterea vieții creatorilor – „*făcătorilor*” ei.

Afirmația lui Coșbuc este mai degrabă potrivită sovejenilor, deoarece sovejenii, la anul 1869 erau în număr de 2491 de locuitori, din care 774 erau agricultori, crescători de animale și aveau 34 de mii de oi, adică mai mult de jumătate din numărul oilor întregii Vrance, după Dicționarul geografic al județului Putna, cât și după datele confirmate de prof. univ. Ion Ionașcu, din Tulnici.

Așadar, un prim argument ce dă sentimentul că sovejenii ar fi ei „*făcători*” ai *Mioriței* (să aprofundăm termenul de *făcători*), iar dincolo de aceasta ce ține de statistică, vom căuta să justificăm și sintagma „*lege strămoșească*” – atribuită *Mioriței*, trecând fugar (deoarece spațiul este limitat) prin viața lor.

Aventura drumului descoperirii, al cunoașterii *MIORIȚEI*, prin cunoașterea păstrătorilor ei, aș îndrăzni a co-autorilor ei, „*făcătorilor*” ei a început cu întâlnirea cu *Miorița*. A continuat prin cunoașterea făuritorilor FRUMOSULUI ce mi-a ieșit în cale la tot pasul, oriunde; făuritori de frumos în tot ce spun, ce gândesc, ce fac de la naștere până la moarte. Iar *MIORIȚA* stăruind aici de la izvodire, crescând aici în cuibul capodoperei cum i-am spus, este, în opinia mea de trăitor și muncitor în acest cuib, *EXPERTIA CEA MAI ÎNALTĂ A ETICULUI ȘI A ESTETICULUI SOVEJAN ÎN VIAȚĂ, MUNCĂ ȘI MOARTE*, cu extindere la întreg *MERIDIANUL MIORIȚA ROMÂNESC* de pe ambele versante ale Carpaților, în întreg teritoriul vast al culturii Cucuteni.

Și *Miorița* este o armă pentru apărarea ființei noastre, atât de amenințată. „*Vorba românească este o bombă ce bate orice bombă*” (Nicolae Paul Mihail). Constantin Brăiloiu spunea „*Numai prin cultura noastră țărănească vom însemna ceva în lumea asta mare. Cu armele Occidentului nu vom bate niciodată Occidentul și va trece multă vreme până vom înceta a mai fi o caricatură sau, în cel mai bun caz, o copie fără importanță a Apusului*”.

Pentru cei care se află pe urmele casei culturii noastre populare, ale meridianului care da tonul coordonatelor noastre spirituale, dar și al bogatei istorii a neamului, *SOVEJA* este nu numai locul de vizitat. Majoritatea atracțiilor acestui sit de patrimoniu merită explorate cu bogata varietate de elemente turistice, istorice, geografice, etnografice, spirituale, edilitar-gospodărești; merită cunoscute.

Multe au hranit interesul meu pentru Miorița. Mai mult m-a pus pe urmele capodoperei, reconsiderând aproape tot ce se spusese până atunci despre poemă, multe cu efect, ades tendințios, de demitizare a creației descoperită la Soveja. Aș îndrăzni să spun că sintagma a produs un nou „seism” în căutările mele pe urmele *Mioriței*. Nu sunt un mioritolog. Sunt un simplu profesor de limbă română, un dascăl de țară pe care Dumnezeu de cel puțin două ori l-a binecuvântat. O dată trimițându-mă la Soveja printr-o întâmplare fericită și a doua oară scoțându-mi în cale o altă dascăliță a locului cunoscătoare până la cel mai mic amănunt a tradițiilor și datinilor valoroase de muncă, de viață ale Sovejei. Și așa ne-am unit destinele sub semnul acelorași neliniști de dascăli de țară într-un spațiu mirific – „*picior de plai/ gură de ra*”- vatră folclorică bogată și de mare valoare la acea vreme. Dar o binecuvântare a fost și că aici, la Soveja, am găsit un colectiv didactic de certă valoare, majoritatea oameni statornici ai locului – un teren fertil neliniștilor mele. Și mai mult și foarte important, am găsit niște „*oameni zdraveni*”, cu suflet curat, cu respect pentru învățătură, pentru lege și credință, pentru legile nescrise venite din adâncul ființei lor, moștenite din strămoși, legi care le-au diriguit existența sub semnul veșnicei căutări a frumosului în muncă, în viață și în moarte. Am găsit copii de mare valoare, inteligenți, cu mintea sprintenă, însetați de cunoașterea alimentată de dascălii valoroși pe care școala Soveja i-a avut și-i avea când am venit. Toate, alături de cea ce-mi va fi devenit soție, mi-au dat certitudinea că e nevoie ȘI de mine aici. Aici a avut loc întâlnirea mea cu MIORIȚA, pornind de la acel „nu știam nimic despre poemă”- mărturisire sinceră pe care am pus-o și o pun mereu la începutul pledoariei mele despre *Miorița*, repet, fără a mă considera nicicum nici cel mai mic mioritolog. Pur și simplu m-a fascinat contradicțiile în interpretarea poemei, alimentate de multele lecturi în materie, la căpătul cărora am ajuns în postura de aprobator sau dezaprobat al ideilor și, îmi place să cred, clădindu-mi și propriile păreri.

Și mi-am amintit la un moment dat, nu știu când și de cine spus că „*poezia se simte. Cu buzele. Cu sufletul. Pentru că spune lucruri nespuse, lucruri pe care nici noi nu știam că le ținem înlăuntru, așa de bine le ascundem.*” Și tot așa și cu toate lecturile mele întru *Miorița*. Fiindcă orice vers din *Miorița*, orice cuvânt, orice consoană sau vocală pusă la loc tainic, artistic, genial aproape, declanșează noi gânduri. Asta am simțit la sutele mele lecturări și relecturări ale *Mioriței*, mai ales puse în comparație cu alte variante ce au precedat marea descoperire de la Soveja, Iar lucru important este că în fiecare rostire a *Mioriței* am simțit suflul, freamătul muncii celor ce o rosteau.

Și așa, împământenit în loc deștelenit de înaintași, de cei cărora m-am alăturat, între care coautoarea de față ocupă locul cel mai de laudă, aici, „în loc de pernă, dorm pe-un plai de munte/ și mă-nvelesc cu o plapumă de nor,/ visând, visând, visând să nu mai mor.”

Ciobanul moldovean reprezintă românul, în particular pe acest om al muntelui, și deci și pe sovejanul care este creativ în tot ce produce material și artistic: case, ii, fote, cântece, dansuri originale, vorbire pitorească, „o comoară în adâncuri înfundată”, în toate riturile de trecere, printre care și moartea. Ciobanul e tâmplar, e țesător, e dulgher, e muzician, dansator, meșter al cuvântului. Și în tot și toate deslușim înțelepciunea multimilenară a neamului nostru, construită din metafore, alegorii, ziceri artistice firești, figuri de stil originale. Și toate acestea le găsim în ciobanul mioritic, trăitor în acest spațiu mirific pe care l-a denumit prin metafora de neegalat „picior de plai/ gură de rai”. El e „un precursor al lui Eminescu, Enescu și Brâncuși, toți trei în unul”! (Victor Ravini)

De la naștere și până la moarte, pe întreg traiectul vieții sale, în tot ce face omul muntelui de la Soveja, e condus de datini, de obiceiuri nescris, înrădăcinate în sufletul lui. Și de fiecare dată le adaugă noi valori. Toate sunt în opinia mea „legi strămoșești”.

Când copilul se naște, este o taină a momentului venirii pe lume. Nimeni din cei ai casei nu află, nu rămân în preajmă, în afara de moașă. După naștere copilul este trecut prin cămasa mamei (poale și ie) de jos în sus, spre lumina ochilor, a minții, spre sânul hrănitor.

Botezul își are ritualul său ce are ca esență desprinderea copilului de păcatul strămoșesc. Atât la biserică, dar și la întoarcerea acasă, adus de nașă și dat mamei, există rostirea „mi-ai dat un păgân, ți-am adus un creștin”. Și toate acestea se rostesc de trei ori, cifră magică în folclorul românesc. Scăldatul este asemeni dominat de un ritual cu sfințenie. În apa în care nașa scaldă nou încreștinatul se pun petale de flori, fulgi de pasăre, bani, toate cu semnificații profund umane.

Pusul în joc al fetelor își are ritualul său. E o întreagă ceremonie ce duce un mesaj către comunitate: fata e pregătită de căsătorie, are zestre, are capacitatea de a fi soție, chiar și prea mică fiind.

Orice greșală, abatere de la reguli, de la legile strămoșești este sancționată de sat: „Ne vede lumea”- este dictonul care apără legea. Iar văzul lumii este sancțiunea supremă. Nunta ca un adevărat „centru mundi” ce generează prin iubire și contopire a flăcăului cu fata, devenind bărbat și femeie și care generează perpetuarea, continuitatea comunității, își are și ea regulile ei.

Înmormântarea nu are la Soveja tragismul presupus, fapt ce nu vorbește de indiferență, de lipsă de trăire emoțională. Prin întreg ceremonialul ei se diminuează acest tragism. Celui plecat i se fac toate cele care să-i asigure o trecere într-o altă lume, „*de dincolo*”. Bocetele - așa de ușor improvizate de femei, în special, toiagul din ceară făcut să ardă 40 de zile, banul de argint pus în batistă și în mâna mortului, punțile aranjate în drumul spre locul veșnic, sunt tot atâtea legi respectate care vorbesc de trecere în calmul și liniștea naturii. Iar grăitor este obiceiul ca mortul să fie îmbrăcat în costumul popular, de regulă cel în care a fost mireasă și mire. Iar tinerii ne nuntiți au parte de un ceremonial de înmormântare cu elemente ale nunții (brazi, voal, țimire, cununii).

Alte legi strămoșești vorbesc de relația lor cu natura, cu munca, cu „piciorul de plai/ gura de rai” în care trăiesc. Pădurile erau păstrate cu sfințenie. Nu se tăia decât la nevoie și numai ce era bolnav. Pășunile, fânețele erau curățate la date fixe. A treia zi de Paște tot satul se revărsa pe dealuri la curățirea islazului. Ciobanii purtau în vârful bătei un cuțit ascuțit cu care tăiau orice mărăcină. Altfel i se tăia din simbrie. „*Țarna*” se închidea la Sf. Gheorghe și se deschidea la Sf. Mărie Mare.

Turmele erau coborâte din munte iarna spre câmpie. Transhumanța era un fenomen tulburător, care antrena reguli și legi stricte. Cum Soveja avea foarte multe oi - cum s-a arătat mai înainte - plecarea în transhumanță se făcea cu strictete. Mai târziu, când numărul oilor a scăzut, tinerii se angajau cu simbrie la brețcanii care coborau prin Soveja. A se citi *Pribeagul*, de Simion Mehedinți. Soveja era un alt vad de trecere a turmelor din Ardeal. Iar tinerii sovejeni se angajau cu simbrie la brețcani, întorcându-se uneori peste un an-doi sau chiar mai mult. Accidentele pe traiectul transhumanței erau nelipsite ca în întreaga lume.

Iată, în sinteză fugară, un rezumat al câtorva „*legi strămoșești*” ce le-au dirigit viața și încă le-o mai diriguie. Găsim elemente ale acestor „*legi strămoșești*” în *Miorița*? Este *Miorița* expresia înțelepciunii milenare a acestor oameni făuritori de viață, de frumos, de valori?

Să le luăm pe rând. „*Piciorul de plai/ gura de rai*” e cadru natural specific românesc, unduire deal/vale, în care trăiesc, pe care îl păstrează cu sfințenie. „*Doamne, n-am genunchi să-ți mulțumesc/ pentru ape, munți, păduri ce cresc/ ocrotite-n poala Ta albastră/ toate pentru fericirea noastră*” - pare că răsună cântul de recunoștință în astă rugăciune. Iar apărarea, plaiurilor, păstrarea lor a fost și este o lege ce a dus la jertfe, de care vorbește panteonul de la Soveja: „*Cei ce*

căzut-au pentru Țară/ pe lanul câmpului bogat/ jertfind o-ntreagă primăvară/ nu au murit, ci-au înviat”.

„*Se cobor la vale*”, departe de a a fi un pleonasm, fiindcă „*la vale*” face parte din vocabularul local, însemnând coborâtul la câmpie, în lunca Mărășeștiului, a Siretului, unde își au pământul de lucru, o vreme au avut a doua casă, vorbește de legea strămoșească a transhumanței, fenomen adânc întipărit în viața oierilor din Soveja.

„*Trei turme de miei/ cu trei ciobănei*”- fixează un element important în transhumanță. Turmele sunt „*de miei*” și sunt întovărășite de „*ciobănei*”. Tinerețea este sugerată. Este regulă ca după înțărcațul oilor și selecția mioarelor de păstrat spre a asigura schimbarea oilor bătrâne, se constituia turma mioarelor, separat de a mânărilor, iar cea a mioarelor era încredințată celor mai tineri, cu mai puțină experiență. Iar și aceștia plecau pe drumul transhumanței ca o școală de păstori.

Cum Soveja era la răscruce de drumuri, turme cu ciobănei din cele trei provincii se întâlneau la Soveja, continuându-și drumul, pericolul nelipsind. Aflată la întretăierea drumurilor, conviețuirea sub semnul unității de gând, de cuget și de simțiri a fost o realitate ce a generat însă și conflicte nelipsite din viață, datorate rivalităților provocate de invidie, că „*are oi mai multe.../câini mai bărbați/ și cai învățați*”, ca are un ascendent de frumusețe fizică „*mândru ciobănel/ tras printr-u inel...*”. Sunt cunoscute cazuri în Soveja, în transhumanță, de rivalități între ciobani, care au dus la crime și care confirmă că meditația ciobanului, în condițiile mai înainte expuse, are la bază fapte reale.

„*Miorița năzdrăvană*” face și ea parte din acest cod de legi strămoșești. Fiecare „*ciobănel/ ciobănaș*” are în turma lui o mioară / o oaie, de care s-a atașat reciproc. Este totodată expresia acelei zicale „*ochiul stăpânului îngrașă animalul*”. Oaia năzdrăvană este un motiv esențial între motivele populare, prezent în multe creații. Dialogul omului cu animalul este o realitate ca expresie a atașamentului reciproc, dialog realizat prin limbaj specific om/ animal, respectiv cuvânt/ sentiment (behăit,/ muget etc.)

„*De trei zile-ncoace/ gura nu-ți mai tace.../*”. Sunt de notorietate manifestări prezicătoare de nenorociri, ale animalelor atașate omului. Credințe precum *când cântă cucuveaua pe casă, e semn de moarte, când urlă câinele, asemenea prevestește o nenorocire, când nechează calul asemenea, când se agită oile, behăie, fug sunt semne de pericol etc.*

Din acest moment al dialogului, când miorița avertizează pe „*mândrul ciobănel*”, firul epic se întrerupe brusc și face loc liricului sublim, testamentul

ciobanului, partea cea mai valoroasă a poemei, care complinește caracterul de capodoperă al MIORIȚEI. Testamentul ciobanului este motiv de „neliniști” ale criticilor, motiv de atacuri la adresa nației, de argumente și de ordin politic, care conduc la demitizarea Mioriței.

Puțini văd nestematele valori ale zicerilor ciobanului, ignorând acel „*de-a fi să mor*” care spune clar că „*întreaga dramă a ciobanului se petrece în lumea lui lăuntrică*”. Lipsa deznodământului baladei a creat confuzii, trecând neobservat, neinterpretat. Precum în viața de toate zilele, prin obiceiuri și datini, sovejenii îndulcesc, atenuază din tragismul morții, găsim și în baladă același lucru, Ciobanul atenuază suferința morții, substituind-o cu onură cu „*o mândră crăiasă/ a lumii mireasă*”, c-”*o fată de crai*”.

Dorința ciobanului de a rămâne și după moarte în mijlocul a tot ce i-a fost drag (strunga de oi, dosul stâniei) le găsim foarte bine exprimate în bocetele femeilor din Soveja. Ideea trecerii în calmul și liniștea naturii asemenea o găsim în bocetele locale : *Dragile mării sprâncene/ cum o să fiți buruiene/ Dragii mării ochișori/cum o să vă faceți flori*”.

Portretul ciobanului este expresia idealului de frumusețe masculină la români, deci și la sovejeni. Expresiile „*tras prin inel*”, ochii „*ca mura câmpului*”, părul negru „*ca pana corbului*”, mustața ca „*spicul grâului*”, fața „*albă ca laptele*” sunt frecvente în vocabularul emoțional al sovejenilor. La fel diminutivele cu rol emoțional, exprimând o relație sentimentală aparte sunt și ele prezente în zicerile locale.

În căutarea feciorului, „*măicuța bătrână/ cu brâul de lână*” se adresează direct potențialilor ucigași, cu acel „*măi verilor*”, expresie ce face parte din vocabularul local. În copilărie, la Soveja fetele, pe categorii, se fac „*surate*” pe viață și „*surate*” își zic până la moarte, iar băieții se „*veresc*”, iar „*vere*” își zic toată viața. Este o expresie a spiritului comunitar de viață în armonie, spirit exprimat, trait și de măicuța bătrână în discuția cu cei doi ciobani, fără a bănuși că ei ar putea fi ucigașii Viziunea morții văzută ca pe o nuntă cu „*o mândră crăiasă/ a lumii mireasă*”, „*c-o fată de crai*” își are originea în obiceiul, lege strămoșească, prin care tinerilor nenunțiți să li se facă ceremonial de înmormântare apropiat celui de nuntă, lege ce dăinuie încă.

Afirmam anterior că sovejenii sunt „*făcători*” de Mioriță, cum spuneau unii bătrâni de acum cincisecizeci de ani cu care am „*tainit*”(am vorbit). Da, viața lor, modul lor de trai pot fi văzute ca o sursă de inspirație pentru MIORIȚĂ. Încerc să nu asociez „*făcători*” cu creatori, ca o diminuare a șocului cititorului.

Totuși voi aduce un argument final care îndreptățește părerea că sunt „*autorii*” sau cel puțin „*coautori*”.

Prin anii 70 s-a declanșat cu bună știință prin profesorii de limba română - din inițiativa profesoarei Florica Albu, la care desigur m-am alăturat foarte activ, dar s-a alăturat întreg corpul didactic al școlilor - o acțiune de salvare a valorilor etno-folclorice locale. Pentru noi, profesorii de limbă română, creațiile literar-folclorice au fost prioritare. Atunci regretata profesoară de limba română, Florica Albu a cules o *Mioriță* de la bătrâna Ana Borja, atunci la vârsta de vreo 79 de ani. Era o variantă aparte cu multe adăugiri, contribuții originale. Am mai cules și eu de la Ion Pantă, Chiva Bunghez, Maria Cristea etc. Redau mai jos varianta Ana Borja care mi-a dat credința că și la Soveja s-a creat *Miorița*.

„- *Măi verilor, măi,*

De mi-ți omori,

Să nu mă-ngropați

în câmp de mohor,

că prea mi-o fi dor.

Voi să mă-ngropați

În dosul stâniei,

Să-mi aud câinii,

În strunga oilor,

În jocul mieilor.

Fluierașul meu

voi să mi-l puneți

în chiotoare stâniei

vântul când o bate,

prin el o răzbate

și-oile s-or strânge,

pe mine m-o plânge

cu lacrimi de sânge...

.....
-Măi verilor, măi

Voi nu mi-ați văzut,

Nu mi-ați cunoscut,

Mândru ciobănelu

Tras printr-un inelu?

Fețișoara lui

*Spuma laptelui,
Perişorul lui
Peana corbului,
Mustăcioara lui
Spicul grâului,
Ochişorii lui
Mura câmpului,
Două mure coapte
Nu coapte la soare,
Coapte la răcoare...*

.....

*.. -Mătuşă, mătuşă,
Noi nu l-am văzut,
Dar am auzit
Că s-a însuratu.
-Şi pă cine-a luat?
- Umbra codrului
Şi-apământulu*

Găsim în variantă elemente specifice creatorului sovejan: „Măi, verilor, măi!” „Ochişorii lui două mure coapte/ nu coapte la soare/ coapte la răcoare”, apoi adresarea directă către posibili ucigaşi şi, în sfârşit, imaginea metaforică, directă, fără menajamente a morţii care este în zicerea ciobanilor „umbra codrului/ şi a pământului”.

În 1974 l-am însoţit la Soveja pe profesorul folclorist vrâncean, Ion Diaconu, în singura anchetă folclorică realizată la Soveja, şi aceasta, spre bucuria mea, despre *Mioriţa*. Atunci am avut ocazia, mai mult decât până la acel moment, să constat că *Mioriţa* dăinuie în viaţa sovejenilor, că *Mioriţa* le curge prin suflet. Că *Mioriţa* este vie şi după aproape 100 de ani de la aflarea ei. De ce nu a fost uitată? Vă las să răspundeţi Dumneavoastră, cititori, auditori. Voi spune atât: NU UIȚI CE ESTE RODUL MUNCII TALE! NU UIȚI CE IUBEȘTI! ŞI IUBEȘTI CE ESTE AL TĂU!